

Demokratia kunnassa – tavoitteet ja apuvälineet?

Demokrati i kommunen – mål och verktyg?

**SEMINARIUM "Delaktighet och demokrati
= en rättighet!" 10.11.2015**

Marianne Pekola-Sjöblom
Tutkimuspäällikkö - Forskningschef
Kuntakehitys, demokratia ja johtaminen –
Kommunutveckling, demokrati och ledarskap

Osallistuva kuntalainen – toimiva kuntademokratia

- Julkisen vallan tehtävänä on
  - » edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja
  - » vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

(Perustuslaki, 731/1999)

Kunnan itsehallinto on asukkaiden itsehallintoa

- Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon.

(Perustuslaki, 731/1999)

Osallistuminen ja vaikuttaminen kunnassa 1(2)

- Äänioikeus kuntavaaleissa
- Äänestysosoikeus neuvoa-antavassa kunnallisessa kansanäänestyksessä

(Kuntalaki 365/1995; 410/2015)

Osallistuminen ja vaikuttaminen kunnassa 2(2)

- Oikeus saada tietoa vireillä olevista asioista, niiden valmistelusta, käsittelystä, päätöksistä ja niiden vaikutuksista.
- Oikeus tehdä aloitteita ja saada tietoa aloitteen johdosta suoritetuista toimenpiteistä

Valtuuston vastuu kunnissa

- Valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan.

(Kuntalaki 365/1995; 410/2015)

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti (1/2)

- Valitsemalla palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin;
- Järjestämällä kunnan osa-alueita koskevaa hallintoa;
- Tiedottamalla kunnan asioista ja järjestämällä kuulemistilaisuuksia;

(Kuntalaki 365/1995; 410/2015)

Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti (2/2)

- Selvittämällä asukkaiden mielipiteitä ennen päätöksentekoa;
- Järjestämällä yhteistyötä kunnan tehtävien hoitamisessa;
- Avustamalla asukkaiden oma-aloitteista asioiden hoitoa, valmistelua ja suunnittelua;
- Järjestämällä kunnallisia kansanäänestyksiä.

(Kuntalaki 365/1995; 410/2015)

Vuoden 1995 Kuntalaista (365/1995) Uuteen kuntalakiin (410/2015): **Kunnan asukkaiden osallistuminen ja vaikutusmahdollisuudet**

5 Luku Kunnan asukkaiden osallistumisoikeus

- 20 § Äänioikeus kuntavaaleissa
- 21 § Äänestys-oikeus kunnallisessa kansanäänestyksessä
- 22 § Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet
- 23 § Aloiteoikeus
- 24 § Kunnallinen kansanäänestys
- 25 § Kansanäänestysaloite
- 26 § **Nuorisovaltuusto**
- 27 § **Vanhusneuvosto**
- 28 § **Vammaisneuvosto**
- 29 § Viestintä + 109 § Tietojen saatavuus yleisessä tietoverkossa

6 Luku Kunnan toimielimet

- 36 § **Alueellinen toimielin**

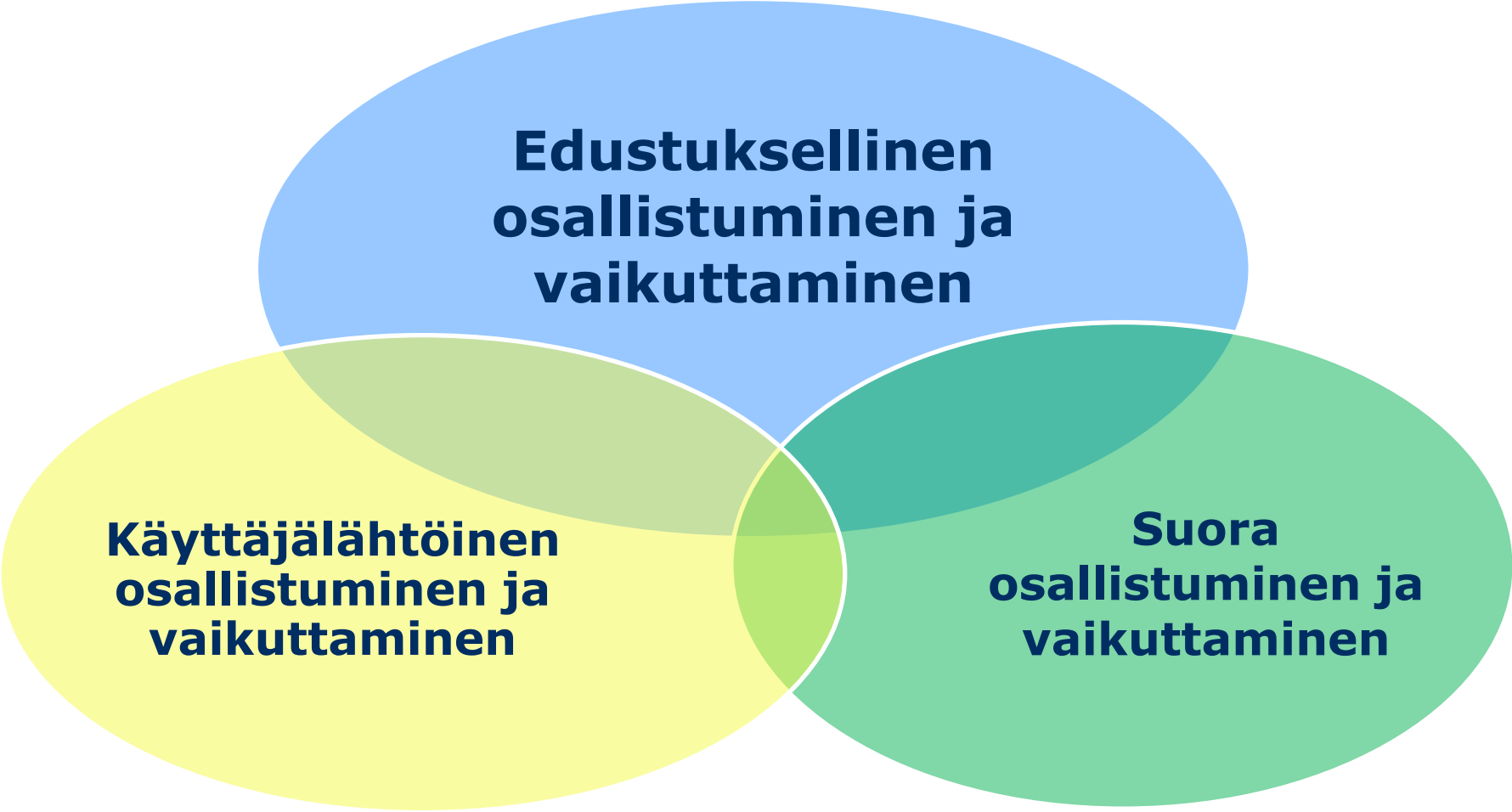
7 Luku Kunnan johtaminen ja kunnanhallitus

- 37 § **Kuntastrategia**

Kansalaisten osallistumista koskevia muita säännöksiä Suomen lainsäädännössä

- **Julkisuuslaki** (Laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta 348/2007)
  - » Julkisuusperiaate, viranomaisen tiedonantovelvollisuus, viranomaisen velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa.
- **Hallintolaki** (434/2003)
  - » Neuvonta, vireilläolosta ilmoittaminen, asianosaisen kuuleminen.
- **Maankäyttö- ja rakennuslaki** (132/1999)
  - » Vuorovaikutus kaavaa valmisteltaessa, osallistumis- ja arviointisuunnitelma, Neuvottelu osallistumis- ja arviointisuunnitelmasta, kaavaehdotuksen asettaminen julkisesti nähtäville, ilmoittaminen kaavan hyväksymisestä.
- **Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista** (812/2000)
  - » Itsemääräämisoikeus ja osallistuminen.
- **Sosiaalihuoltolaki** (1301/2014)
  - » Asiakkaan kuuleminen ja oikeus saada selvitys eri vaihtoehdoista, lapsen ja nuoren mielipide ja toivomukset.
- **Vanhuspalvelulaki** (Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012)
  - » Vanhusneuvosto
- **Nuorisolaki** (72/2006)
  - » Nuorten osallistuminen ja kuuleminen

Kuntademokratian eri muodot

**Edustuksellinen
osallistuminen ja
vaikuttaminen**

**Käyttäjälähtöinen
osallistuminen ja
vaikuttaminen**

**Suora
osallistuminen ja
vaikuttaminen**

Kuntien tarjoamat osallistumis- ja vaikuttamistavat kuntalaisille

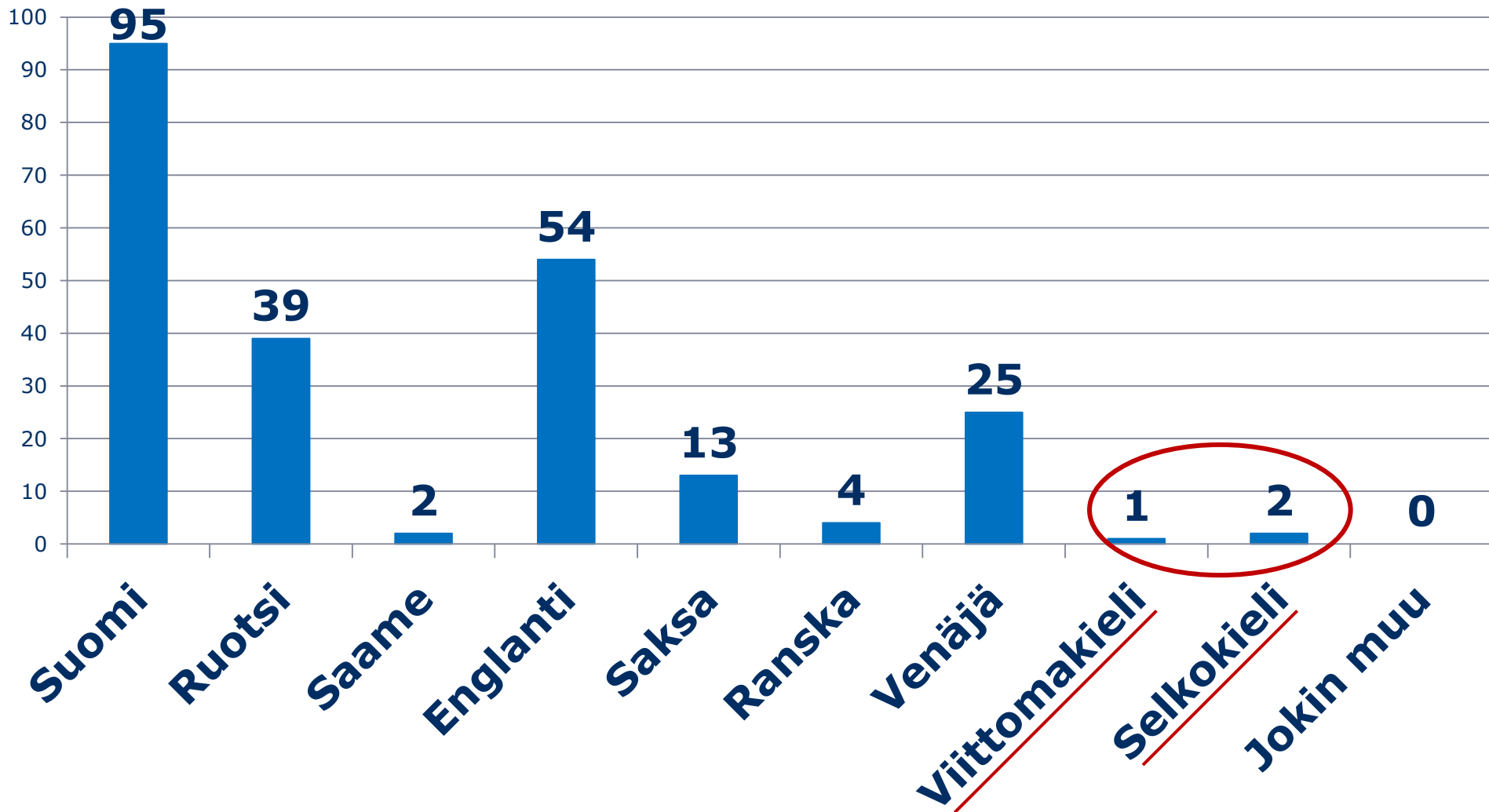

Uuden kuntalain (410/2015) 29§: VIESTINTÄ

- Kunnan toiminnasta on tiedotettava **asukkaille, palvelujen käyttäjille, järjestöille ja muille yhteisöille.**
- **Kunnan tulee antaa riittävästi tietoja** kunnan järjestämistä palveluista, taloudesta, kunnassa valmistelussa olevista asioista, niitä koskevista suunnitelmista, asioiden käsittelystä, tehdyistä päätöksistä ja päätösten vaikutuksista.
- **Kunnan on tiedotettava, millä tavoin päätösten valmisteluun voi osallistua ja vaikuttaa.**
- Kunnan on huolehdittava, että toimielinten käsittelyyn tulevien asioiden valmistelusta annetaan esityslistan valmistuttua yleisen tiedonsaannin kannalta tarpeellisia tietoja yleisessä tietoverkossa.
- Kunnan on verkkoviestinnässään huolehdittava, että salassa pidettäviä tietoja ei viedä yleiseen tietoverkkoon ja että yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä toteutuu.
- **Viestinnässä on käytettävä selkeää ja ymmärrettävää kieltä ja otettava huomioon kunnan eri asukasryhmien tarpeet.**

Kuntien tarjoamien erikielisten verkkosisältöjen yleisyys vuonna 2015.

% vastanneista kunnista (N=154)

Uusi kuntalaki 22§: Esimerkkiluettelo erilaisista keinosta edistää kuntalaisten osallistumista ja vaikuttamista

Osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet

Kuntalaispalaute yleisin käytössä oleva tapa mahdollistaa kuntalaisten osallistuminen ja vaikuttaminen

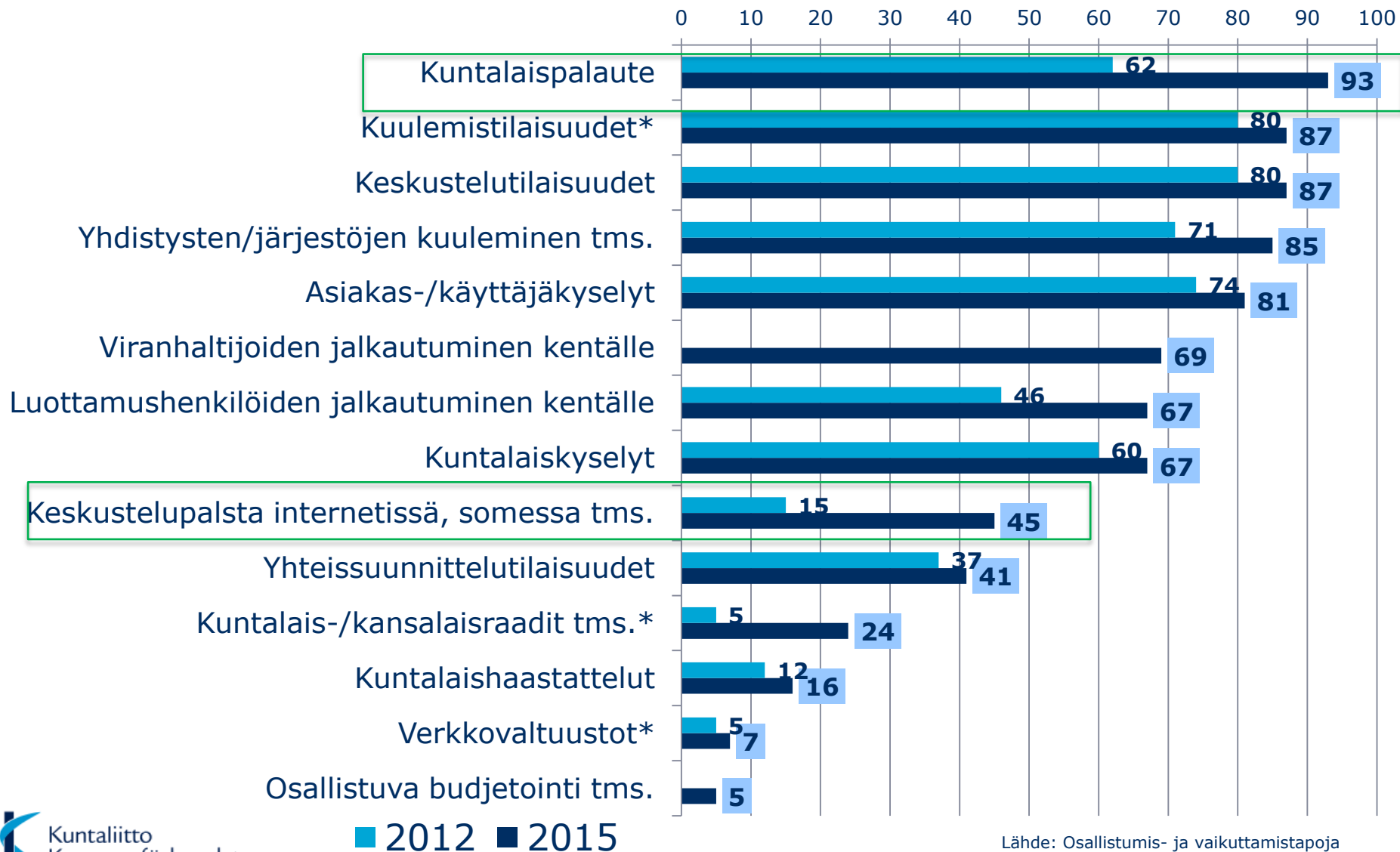
- **Yleisimmät tavat:** kuntalaispalaute, kuulemistilaisuudet, yhdistysten ja järjestöjen kuuleminen sekä keskustelutilaisuudet.
- **Harvimminkin käytettyjä tapoja:** osallistuva budjetointi, verkkovaltuustot ja kuntalaishaastattelut.
- **Eniten yleistyneitä tapoja:** kuntalaispalaute ja keskustelupalsta internetissä, somessa tms.

Kunnissa käytössä olevia kuntalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi vuosina 2012 ja 2015.

% vastanneista kunnista, N(2012)=202, N (2015)=220.

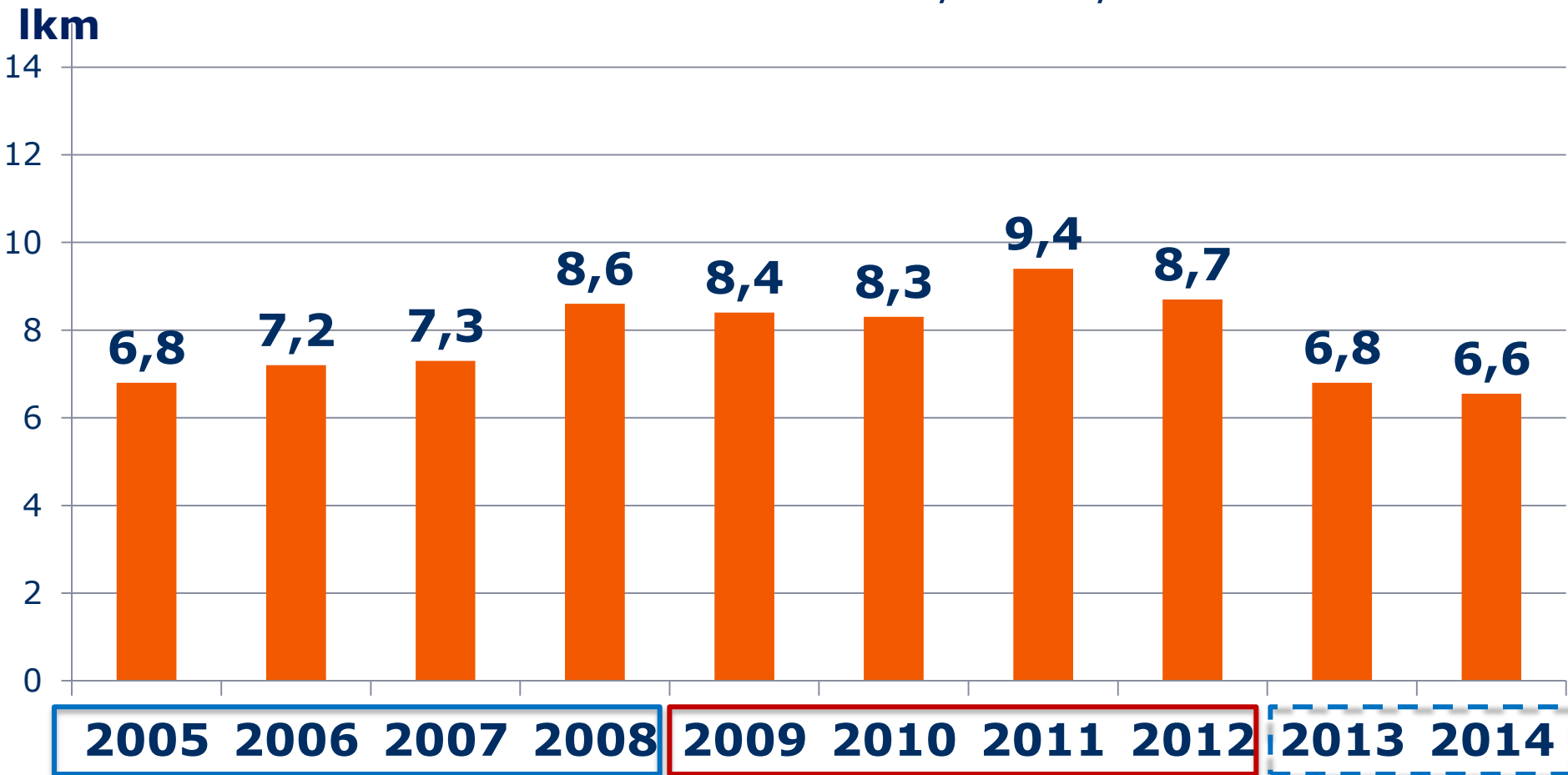

Tietoja kuntalais- ja valtuustoaloitteista

Kunnissa tehtyt kuntalaisaloitteet vuosina 2005-2014

aloitteiden lkm keskimäärin /kunta /vuosi

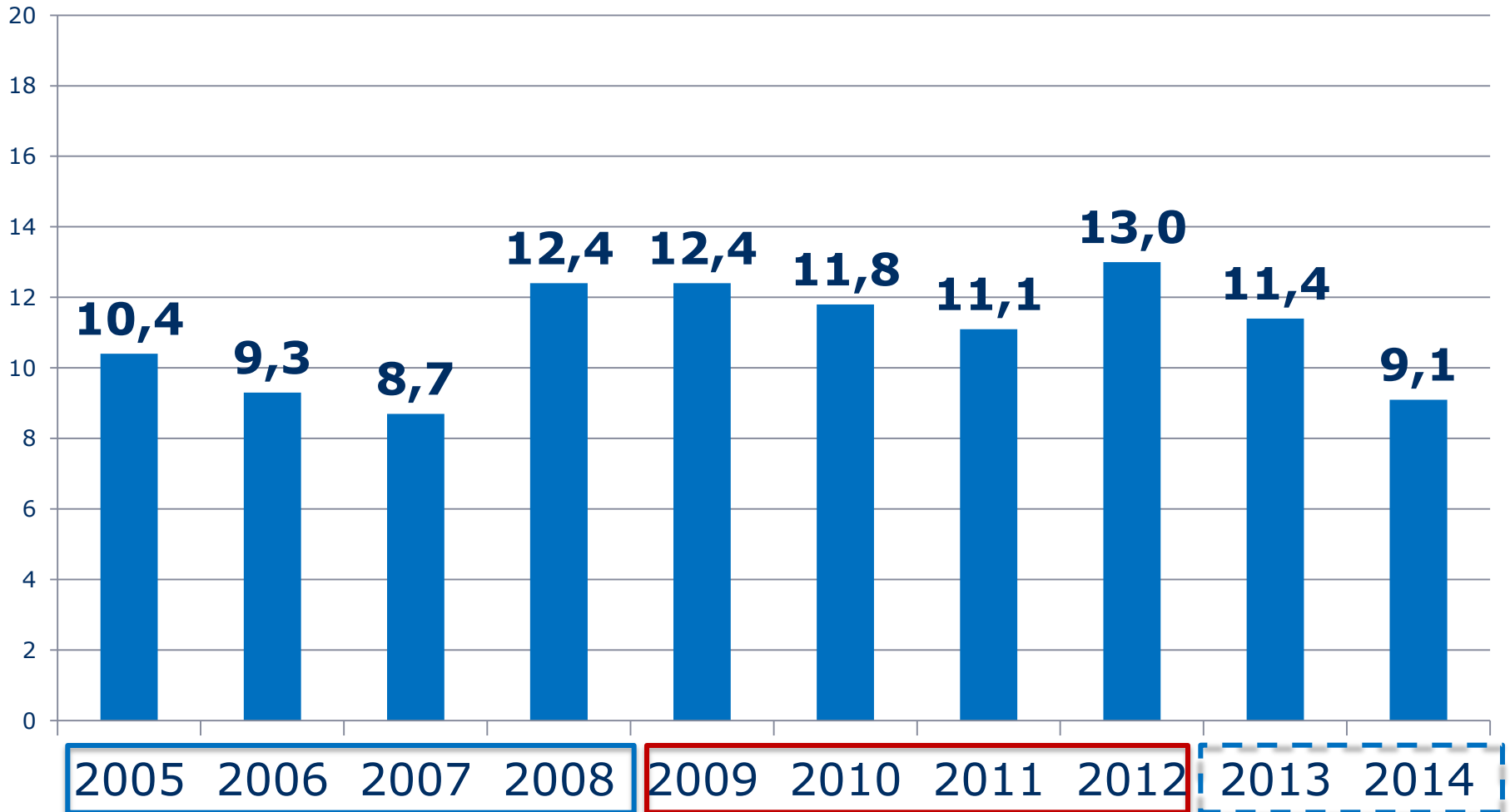

Kuntalaisaloite.fi –palvelu
käyttöönotto syyskuussa 2013

Kunnissa tehtyt valtuustoaloitteet vuosina 2005-2014

aloitteiden lkm keskimäärin /kunta /vuosi

Osallistumisen edistämisen ulottuvuuksia

- **Osallistumisen edistäminen voi pohjautua erilaisiin käsitteisiin kuntalaisesta**
  - » *Kansalainen* (vaikuttaminen "asioihin yleensä")
  - » *Asiakas tai palvelujen käyttäjä* (ottaa kantaa "omassa asiassaan")
- **Kunnan tarjoamat osallistumiskanavat ja osallistumisen edistämiseen tähtäävät toimet voidaan suunnata**
  - » *kuntalaisille yleisesti tai*
  - » *tietyille erityisryhmille,*
    - esimerkiksi nuorille, ikäihmisille, vammaisille, maahanmuuttajille, tietyn palvelun käyttäjille tai tietyllä asuinalueella asuville.

Paljon kuntalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia edistävää kehittämistoimintaa meneillään

Erilaisen kehittämistoiminnan lisäksi ja rinnalla on tärkeitä kiinnittää huomiota niihin *käytäntöihin*, joilla kunta toimii asukkaidensa osallistumismahdollisuuksien toteuttamiseksi.

Viestintä ja avoimuus

- Osallistumisen kannalta on olennaista, että kuntalaiset saavat riittävästi tietoa päättäjistä, päätöksenteosta ja vaikutusmahdollisuuksista
- Suunniteltavana olevista asioista viestitään vaikuttamismahdollisuuksien kannalta usein liian myöhään.
- Toimielinten julkiset kokoukset kunnissa vielä harvinaisia.
- Netti nähdään tärkeänä viestintäkanavana, mutta se ei tavoita kaikkia kuntalaisia.
- Sosiaalisen median merkitys kasvussa.

Ajankohtaista demokratiasta Kuntaliitossa –

Aktuellt om demokrati på Kommunförbundet

- **Kuntademokratiaverkosto**
- **Vuosittainen kansallinen demokratiapäivä**
- **Demokratia ja osallisuus –sivusto**
- **Demokratia-aiheisia julkaisuja ja tilastotietoa**
- **Demokratia-aiheisia uutisia ja tiedotteita**
- **Asiantuntijapalveluita**

Nätverket för kommunal demokrati

- Avoimen **Kuntademokratiaverkoston** toimintaan ovat tervetulleita kaikki kuntien, valtionhallinnon ja kansalaisyhteiskunnan toimijat.
- Verkosto kehittää ja vahvistaa kuntademokratiaa sekä tarjoaa väylän eri toimijoiden vertaisoppimiselle.
- **Ilmoittaudu mukaan verkostoon:** www.kunnat.net/kuntademokratiaverkosto
- **Seuraa verkostoa twitterissä:** <https://twitter.com/kuntademokrati>
- **Liity verkoston Innokylä-työtilaan:** www.innokyla.fi
- **Seuraava verkostotilaisuus 9.12.2015** Kuntatalolla Helsingissä.
  - » Aamupäivällä pohditaan tulevien, kuntaa suurempien itsehallintoalueiden demokratiaa ja osallisuutta.
  - » Iltapäivällä keskitytään monikulttuurisuuden merkitykseen kuntademokratiassa.

Demokratiapäivä vuosittain lokakuussa Kuntatalolla – Demokratidagen årligen i oktober i Kommunernas hus

- Suomen Kuntaliitto lanseerasi yhdessä oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön kanssa valtakunnallisen Demokratiapäivän lokakuussa 2013.
- Päivä on osa Euroopan neuvoston Demokratiaviikkoa (vko 42), ja se järjestetään vuosittain lokakuun puolivälin tietämällä.
- Tämänvuotisen (13.10.2015) demokratiapäivän materiaali luettavissa osoitteesta www.kunnat.net/demokratiapaiva
- **Seuraava Demokratiapäivä 18.10.2016.**

Kuntademokratiatiedon keskus

Demokratia ja osallisuus –sivusto Kunnat.netissä

<http://www.kunnat.net/demokratia>

Etusivu > Palvelualueet > Demokratia ja osallisuus

Demokratia ja osallisuus

Edustuksellinen demokratia

Kuntalaisten osallistuminen

Vaalit

Kuntavaali- ja demokratiatilastot

Demokratiapäivä

Kuntademokratiaverkosto

(Ei kieliversioita) Tulosta | pdf

Kuntademokratiatiedon keskus

Demokratia ja osallisuus

Kuntaliiton demokratiatyöllä tähdätään kuntien edustuksellisen demokratian ja kuntalaisten suoran osallistumisen edellytysten vahvistamiseen ja kehittämiseen.

Tavoitteenamme on luottamushenkilötyön menetelmien kehittäminen ja luottamustoimielinten aseman vahvistaminen sekä kuntalaisten osallisuutta ja aktiivisuutta lisäävien ja täydentävien toimintamuotojen tukeminen.

Kuntakehitys, demokratia ja johtaminen - yksikkö neuvoo ja opastaa kuntien ja kuntayhtymien luottamushenkilöitä ja viranhaltijoita seuraavissa kuntademokratiaan liittyvissä kysymyksissä:

- edustuksellinen osallistuminen
- suora osallistuminen
- käyttäjälähtöinen osallistuminen

Osaamisalueitamme ovat myös kuntavaali- ja demokratiatilastot sekä demokratia-aiheiset tutkimus- ja kehittämisprojektit.

Aihealueistamme löydät lisää tietoa vasemman navigaation kautta. Tiedot yksikköme demokratia-asiantuntijoista löydät sivun alalaidasta. Käytettävissäsi on myös palvelusähköpostiosoitteemme [demokratia\(at\)kuntaliitto.fi](mailto:demokratia(at)kuntaliitto.fi).

Demokratiaan liittyvissä lakiasioissa voitte ottaa yhteyttä Kuntaliiton lakiyksikön palvelusähköpostiin [hallintolakimiehet\(at\)kuntaliitto.fi](mailto:hallintolakimiehet(at)kuntaliitto.fi).

[Suosittele](#) [Jaa](#) [12](#) [Twiittaa](#) [3](#) [in Share](#)

Suora osoite:

www.kunnat.net/demokratia

KDJ-YKSIKKÖ

Demokratia ja osallisuus -sivusto on osa Kuntaliiton Kuntakehitys, demokratia ja johtaminen -yksikön toimintaa.

YHTEYSTIEDOT

> Kuntakehitys, demokratia ja johtaminen -yksikön henkilöstö

VERKOSTOT

Twitter: @Kuntademokratia

LIITTEET

Keskiössä kuntalainen – kuntademokratian kehittämisen suuntaviivat Kuntaliitto 2015.

Keskiössä kuntalainen Suomen Kuntaliiton demokratiapolitiinasiakirja 2010.

AJANKOHTAISTA

> Tiedote: Kuntien ja järjestöjen yhteistyön tarve kasvaa
> Tiedote: Kuntalainen ei ole hallinnonin kohde

TIEDOTTEET

KUNTA-ALAN UUTISET

Esimerkkejä Kuntaliiton julkaisemista demokratia-aiheisista julkaisuista

Keskiössä kuntalainen –
kuntademokratian kehittämisen
suuntaviivat

Häiri Raisio, Pirkko Vartiainen
Osallistumisen illuusiosta
aitoon vaikuttamiseen
Deliberatiivisesta demokratiasta ja
kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa

Kuntalainen keskipisteenä

– kuntademokratian kehittämisen suuntaviivat
selkosuomeksi

KIITOS – TACK!

Ota yhteyttä ja hae lisätietoja:

- **Palvelusähköpostiosoitteemme:**
demokratia@kuntaliitto.fi
- **Kuntademokratiatiedon keskus:**
<http://www.kunnat.net/demokratia>